

MONOGRAFIA CIRCUMSCRIPTIEI

# PÂRNEAVA

A ORAȘULUI ARAD.

VIATA ȘI OBICEIURILE ȚĂRANILOR  
ROMÂNI DIN CIRCUMSCRIPTIA III.

DE

MOISE COLAROV  
PROFESOR



EDITURA AUTORULUI.

ARAD, 1928.

TIPARUL TIPOGRAFIEI DIECEZANE.

64  
28

15/10

# ARAD-PÂRNEAVA.

## Viața și obiceiurile țăranilor români din circ. III.

Pârneava este circumscripția III a orașului Arad.

Născut dintr'o familie băștinașe din Arad și petrecându-mi copilăria în Pârneava și cunoscând viața și obiceiurile locuitorilor români de aici, m-am hotărît să scriu despre acest popor, căci dacă în vârtoarea vremurilor multe date se vor șterge, vor pieri sau se vor schimba, totuși măcar amintirea lor să fie păstrată pentru viitor.

Sanctitatea Sa Patriarhul Miron spune într'o cuvântare rostită în Parlament că: „Țăranul român este rezervor sănătos și nesecat de energie fizică și sufletească“. Cuvinte adevărate și frumoase! Plugarul este rădăcina care scrumă pământul, sugându-i seva nutritoare, nutrind totodată trunchiul cu ramurile și florile, adică toată populația dimpreună cu scriitorii și poeții săi prin munca sa și prin seva graiului, doinelor și datinelor sale străbune.

## 1. Istoria.

La istorici nu găsim nici-o amintire despre înființarea Pârnevei. Ea nici nu a existat până pe la secolul al XVI și al XVII-lea. Deși canonicul Rogerius pomenește românii din Arad la 1241, totuși aceasta nu dovedește că a existat și Pârneava. Pela anul 1380 se amintește și strada Blanduziei (Közép) situată lângă Pârneava, care verosimil nici în acest timp încă n'a existat.

Intre Arad și pădurea Ciala erau pe atunci comunele: Arochi, Satul Benche (la anul 1411) Cemperlaca (dela 1135 până la 1405), dar despre Pârneava încă nu e vorbă. Deci convingerea mea este următoare: fiindcă străzile ei sunt foarte regulate și nu sunt strâmbe ca străzile cele mai vechi din Arad (Șarcad) și fiindcă în toată Pârneava nu s'a găsit nici un monument istoric și nici un obiect cu valoare istorică, deduc: că țaranii români de aici numai după pacea dela Carlovitz (1699) s'au așezat definitiv în Pârneava când s'au retras Turcii de pe acest teritor după o stăpânire de 150 ani.

Despre populația județului Arad puține date ne-au rămas din vremea stăpânirii turcești. Atât se știe că un călător turc: Evlia Celebi, care a străbătut și județul Arad între anii 1660—1664 face amintire despre românii din Arad. Este foarte interesant, că cu numele circumscripției Șega (Şey), Bujac (Cemperlocul) ne întâlnim în istorie, dar cu al Pârnevei nu.

După desființarea regimentului sârbesc de graniță (sub domnia reginei Maria Tereza) la

1751 un număr mare de sârbi pleacă din județul și orașul Arad în Banat, iar în locul lor se așezară și alți români.

În orașul Arad au locuit în anul 1720 trei mii. locuitori; în anul 1816—15.000; în 1841—17,135; în 1869—32,725; în 1900—53,000; în 1910—61,000; iar în 1924—79,617 locuitori.

În Arad pela 1774 erau 575 proprietari de case români, 162 germani și 143 sârbi.

Pela anul 1812 se zidesc multe case în Pârneava, dar din hotărîrea guvernului s'a ordonat ca să se distrugă Pârneava și să se mute toată circumscripția în alt loc. Această hotărîre însă nu s'a executat. Distrugerea Pârnevei a pretins-o din nou și ducele Estei Ferdinand comandantul suprem al Austro-Ungariei la anul 1816, dar nici acest ordin nu s'a executat.

În anul 1844, când Mureșul a inundat tot orașul și Pârneava a suferit mult.

În toate orașele din Transilvania țărani români trăesc resfirați printre populația străină, numai în Arad s'au grupat în circumscripții (Pârneava, Șega, Gai), formând o massă completă.

Ei s'au așezat în Arad în grupe mai mari verosimil venind din ținuturile vecine precum și din împrejurimea Aradului, ce se observă din multe nume de familii ca: Otlăcan, Păulișan, Micălăcean, Curticean, Cuiedan, Mîlovan, Nădăban, Minișan, Hălmăgean, Pecican, Pâncotan, Ardelean, Crișan etc.

## 2. Situația.

Pârneava se află spre apus dela centrul orașului, de care este despărțită prin Calea Șaguna și se întinde până la câmpul de sub pădurea Ciala, Cimitirul de jos și Canalul Mureșului (Ieruga)<sup>1)</sup>.

Încă înainte de războiu avea circa 10 mii locuitori. Printre români sunt împrăștiați și puțini unguri, sârbi și germani<sup>2)</sup>.

Încât privește străzile, ele sunt bine formate, fiind cele mai drepte, lungi și largi în tot orașul. Calea Șaguna are o lungime de 2 $\frac{1}{2}$  km., iar strada Oituz de 3 km. Ca stradă principală se poate considera strada Dorobanților, la capătul căreia pe câmp se află un sanatoriu pentru tuberculoși. Dar grădină publică, parc, teritor de joc pentru copii și piață, loc spațios pentru o biserică sau pentru altă clădire monumentală nu are, precum și puține străzi paradosite, fiind această circumscripție totdeauna cam neglijată.

## 3. Casele.

Casele sunt simple având tipul cunoscut lungărețe cu două camere (sobe) și cu o bucătărie (tindă) la mijloc. Cele mai multe sunt

<sup>1)</sup> În paranteze sunt puse numirile folosite de Pârneveni.

<sup>2)</sup> Mai amănunt despre populație vezi în: „Aradváros és Aradmegye Monográfiája“ în volumul „Néprajzileírás“ de Dr. Somogyi—Dr. Bartucz și Kolarov.



făcute de cărămidă nearsă (văiug), iar cele mai vechi bătute din pământ și acoperite cu paie, trestie, până când cele mai noi cu țigla (cirip). Gardul e făcut din scânduri, cărămidă și ici colo împletit din nuiete. Casele sunt văruite alb, iar dealungul lor și lângă ferestre cu dungi albastre. Coridorul (târnaț, gang) e zidit cu stâlpi de lemn sau de cărămidă.

Spre stradă se află camera (soba) mare sau „soba de ținut“, având de comun două ferestre, iar către curte (ocol) camera în care locuiesc. În camere au paturi, cari în „soba de ținut“ sunt ridicate cu scânduri și încărcate cu două rânduri de perini, acoperite cu măsărițe de pânză albă brodată bogat cu colțuri. Tot așa sunt lucrate și perdelele (firangurile) dela ferestre, precum și măsărițele depe masă și ștergarele (șterguri) așezate deasupra icoanelor sfinte. Pe pereți sunt atârdate hainele, șubele și fustele (sumnele) fetelor brodate frumos. Cuptoarele de pământ cu vatră împrejur din zi în zi sunt mai puține, dând loc sobelor (cuptoarelor) de fier. În bucătăria cu hornul deschis se află vatra, polița cu vase și pe perete 20—30 farfurii (tănere) colorate cu flori (pene).

Lângă casă e zidit grajdul (iștălău). În curte și în grădină își adună nutrețul pentru vite (iosag). Cu grădinăritul nu prea se ocupă. Numai în unele grădini seamănă trifoiu, își sădesc zarzavaturi (verdețuri) și seamănă flori: cărujele, busuic, georgină, bujor, filimină, ruja soarelui și persecei.

#### 4. Exteriorul și caracterul.

Românii din Pârneava sunt în general de înălțime mijlocie, îndesați, cu păr și ochi bruni; sunt între ei tipuri caracteristice, sprincenați cu trăsuri marcante. Peste tot sunt pacinici, răbdători (răscoală, turburare nici când nu s'a iscat între ei). Nu au pretenții, se îndestulesc cu puțin și supoartă greutatea vieții cu oarecare fatalism și nepăsare. Altfel sunt diligenți, harnici, sinceri și de încredere, ospitali și înimoși mai ales față de aceia, cari știu vorbi în limba lor. Se lipsesc de datinile și tradițiile lor. Evenimentele din lumea externă puțin le turbură liniștea sufletească. Față de străini sunt neîncrezători. Le plac doinele, glumele și poveștile și de multeori răspund în rime hazlii.

#### 5. Limba și religia.

Limba pârnevenilor nu se osebește în mod mai esențial de limba românilor din județul Aradului. Sunetele: d, g, n, t, sub influența străină s'au schimbat în gy, ny, ty. Așa: bine=binye, iute=iutye, dinte=gyintye, unde=in-gye etc.

Pârnevenii în partea lor covârșitoare sunt ort. români, mai puțini gr. cat., și o parte mai neînsemnată sunt bapțiști (pocăiți) cari au o „Casă de rugăciune“ în strada Dorobanților. Simțul religios e destul de desvoltat în pârneveni, deși peste tot nu sunt bisericosi. La sărbători mari însă nu lipsesc dela biserică și țin mult



la datinile religioase ca de ex., copiii umblă la Crăciun cu steaua, femeile îndeosebi babele țin posturile, droștelele, sâmbăta lui Lazăr, dau po-mană etc.

Pârnevenii nu prea s'au amestecat cu alte naționalități. Cu ungurii nu se căsătoresc, cu sârbii însă da. Intre pârneveni s'a dezvoltat uzul curios, acceptat și de biserică, că familia urmează religia tatălui, însă limba familiei rămâne mai totdeauna cea românească.

## 6. Ocupația.

Pârnevenii se ocupă cu plugăritul, lucrând pământul lor propriu singuri, sau cu rudele, fără ajutor străin. Dacă n'au pământ, iau în arândă. O parte dintre ei sânt cărăuși și birjari, cei cari se ocupă cu meserii și negoțatorie sunt puțini. Cei mai săraci sunt zileri și mulți lucrează în diferitele fabrici. E de însemnat, că dintre pârneveni și în timpul de pace foarte puțini au emigrat în America.

Nainte cu câteva decenii femeile torceau, țeseau, dar generația mai nouă a părăsit cu totul furca și războiul. Acum statul a înființat o școală de țesătorie în Pârneava.

Incât privește starea lor materială, mulți dintre ei locuiesc în casa lor proprie și au pământul lor. Relativ puțini trăesc în mizerie, căci au totdeauna vreun teren modest de activitate. Familii cu avere mai mare sunt puține. Familiile conducătoare și cu vază sunt: Raicu, Dobrău, Moisă, Drecin, Bodea, Șimon, Măcinic,

Șiclovan, Colărescu, Papp etc. Din familia Raicu s'a ridicat Sava Raicu fostul director al băncii „Victoria“ din loc.

## 7. Cultura. — Viața socială.

Pârnevenii ne-au dat puțini cărțurari, sa-tele ne-au îmbogățit mai mult pătura intelectuală decât ei. Pe lângă cele trei școli primare, cam în centrul Pârnevei, în strada Dorobanților se ridică „Casa Națională“, o clădire masivă, încăpătoare, cu o sală mare pentru dans (joc), care e provăzută și cu o scenă potrivită pentru predarea pieselor mai modeste. „Casa Națională“ au ridicat-o pârnevenii la anul 1902 la inițiativa regretatului Dr. Nicolae Oncu director de bancă, contribuind cu obolul și cu munca lor la clădirea ei. Ar fi bine, să se înființeze lângă sala de dans și o sală de lectură cu o bibliotecă populară. În anul 1927 s'a înființat în „Casa Națională“ „Ateneul popular“ având scopul de a lumina poporul prin serbări și conferințe.

În Casa Națională se adună la dans (joc) în toate Duminicile — afară de post — tineretul din Pârneava. Fetele stau împrejur și feciorii la mijloc. Fetele dansează cu capul gol, nevestele cu broboadă (cârpă) în cap, iar feciorii și bărbații cu pălărie. Feciorul face semn cu capul fetei alese, o ia de mână, sau o strigă pe nume. Dansul se începe cam la 2—3 ore d. m. și durează până spre amurgul serei. Dansurile pârnevenilor sunt: mărunta, lunga, ardeleana, pe

picior și sârba. Câte 2—3 lăutari cu violină (higyegye) și unul cu vioară mare (broancă) le cântă melodii populare. Când voia bună crește, ei chiuie și încep cu strigături.

Sunt feciori și bărbați cari improvizează de minune, de ți-un drag să-i ascuți. Iată câteva *strigături* auzite în Casa Națională:

## I.

*Joc cu fată arădană,  
Și-mi place că îi țarană,  
Cu cercei și cu mărgele,  
Pe placul dinimet mele!*

## II.

*Fă mă Doamne rozmă'in,  
Să mă poarte badea'n sân,  
Fă mă Doamne călăpăr,  
Să mă poarte mândra'n păr!*

## III.

*Câte fete's pela noi  
Fă le Doamne toate oi,  
Și pe mine de cioban  
Să le apăr de dușman!*

## IV.

*Joacă mândră nu te face  
Ori nu joci cu cine-ți place!*

## V.

*Asta-i fată jucăușe,  
Cu gunoiul după ușe, hop!*

## VI.

*Bine zice, rău jucăm,  
Nu-i ciudă, că învățăm!*

Afară de șezători culturale ei ar mai avea lipsă și de un ziar sau o revistă locală, scrisă într'un limbajiu mai apropiat de priceperea lor, cu articole simple, cu povețe morale, sfaturi igienice, deale gospodăriei, istorioare din viața lor, din trecutul neamului nostru etc. toate într'un stil ușor, înțelegibil și cu abonament cât se poate de modest și redus.

Caracteristic este că copiii pârnevenilor nu-și făceau studiile nici la școala normală românească, nici la teologia din loc.

## 8. Traiul.

Traiul pârnevenilor e simplu. Se scoală și se culcă de timpuriu. Întâiu de toate se îngrijesc de vite. Mâncarea lor e simplă. Mâncările de post se pregătesc cu ulei de sămânță de bostani (ludae.) Generația mai nouă nu prea ține posturile, deși cum se zice: „pe patru posturi suntem botezați“. Femeile și mai cu seamă babele postesc înainte de Crăciun 6, înainte de Paști 7, iar înainte de Sf. Petru și Sf. Maria-

mare câte două săptămâni. Bătrânii mai postesc Miercurea și Vinerea.

Aproape în fiecare casă se află și vase de post, în care nu pregătesc mâncare „de dulce” cu unsoare, lapte sau ou.

### 9. Imbrăcămintea.

Portul pârnevenilor nu e așa pitoresc, ca al țaranilor din județ. De un timp încoace mai mulți se poartă pe măestrie, cu pălărie (clop) de postav, iarna cu căciulă din piele de miel, cu palton (căbat, iancăl) vestă (zobon, laibăr) și pantaloni (nădragi) de postav și cu cizme. Vara în zi de lucru umblă cu pantofi (șlarfe). Mulți dintre ei poartă cojoc și pieptar din piele de oaie, cusute cu flori colorate din fir de mătase. Iarna peste cojoc îmbracă și șubă decorată cu postav negru, precum și cioareci de lână. Șuba e mai scurtă decât a județenilor. Pentru iarnă au și bundă lungă din piele de oaie blănită, iar vara în zile mai răcoroase îmbracă buhai lung de lână. Vara umblă numai în cămăși cu „pugnari” fără sălbănaș și în izmene largi. În trecut pârnevenile țeseau pânza trebuincioasă pentru albituri, dar acuma o cumpără din prăvălie. Bătrânii mai purtau păr lung, însă generația de azi își tunde părul.

Poalele țarancelor din Pârneava sunt cusute cu sălbănaș sau împodobite cu dantelă (cipcă) de bumbac, le poartă sub rochie (sugună) de stofă, care e încrețită și decorată cu funde (pantlică). Țăranca din Pârneava pentru o lume

n'ar eși pe stradă în poale. În loc de iie au bluză (viziclu) de stofă și în loc de cătrânță au șorță (zadie). Femeile măritate își învălesc capul cu broboadă (cârpă) de mătase colorată, la margini cu ciucuri pentru sărbători, iar în zile comune cu broboade mai simple. Fetele umblă cu capul gol. Nevestele tinere și fetele își împodobesc gâtul cu mărgelile, cu bani de aur (galbeni) și cu bani de argint (taleri) adesea în mai multe rânduri. Nevestele mai bogate iarna îmbracă căbat (bundiță) de catifea, sau tiurac de postav blănit cu piele de oaie și decorat cu blană (mâță).

Părul îl desfac în două și mai de mult nevestele începând dela ziua nuntei îl strângeau în coc (conciu) în jurul unei verigi de lemn, peste care legau o broboadă mai mare. Generația mai nouă nu mai poartă „conciul“ de lemn. Unele fete folosesc vopsele (albele și rumănele) prin ce se veștejesc înainte de vreme.

## 10. Salutări.

Pârnevenii se poartă respectuos față de conducătorii săi. Simțul lor religios se reoglindează și în datina frumoasă că dela Paști până la Înălțarea Domnului se salută astfel: Cristos a înviat! Adevărat c'a înviat! La Crăciun asemenea: Cristos s'a născut! Adevărat că s'a născut! Copiii și femeile tinere sărută (țucă) mâna bătrânilor. Cele mai îndatinate salutări folosite: Noroc! Noroc bun deie Dumnezeu! Sănătate bună! Mulțam dumitale! Bună vreme!



## 11. Porecle.

Intre pârneveni încă e răspândită datina, de a-și da reciproc câte un nume pe lângă numele de familie. Adeseori e osteneală zădarnică, de a căuta originea vre-unui astfel de nume, căci el se ereditează dela moș-strămoș. Prin astfel de porecliri se dovedește de multeori spirit observator și glumeț. Datina aceasta nu-i supără deloc. Nimirile aceste uneori figurează și în acte oficiale și sunt mai cunoscute între ei, decât numele original. Niște numiri culese sunt următoarele: Bușa, Perhei, Crăciunoi, Herca, Slabu, Rumău, Macra, Păsuliță, Cimpoeș, Gula, Limba, Gușetul, Fundoc, Băguia, Păpălapte, Cotu, Purcelu, Tăițâl, Sencuța, Gurilă, Trocu, Arștocană, Proca, Maroșca, Burli, Langoș, Pârșa, Lămpășeru, Pisu, Tătuleasă, Mălăieș, Norocu, Lipitor, Buruiană, Mitahui, Moțoiancă, Crompir, Bibița, Păpăgaia, Cioncu, Vrășindan, Frunzăverde, Hilabumbului, Nuțu Șumarul, Florea lui Piscoș, Mihilă lui Puțoș, Vărăbetele, Hupa, Clisă de oaie, Cacambei, Morcov, Arcadie lui Cocoșu, Bugyi, Jendaru, Itatata domnule, Morocoasa, Pădureana, Bilu, Iacși, Pârțu, Poapuța, Turtilă, Ilcău, Bumburețu, Ciubărariu, Cărdăboșu, Fercu, Pățocașu, Șoarecu, Căraba, Țirilă, Zglâmboi, Olcuța, Omida, Calu, Julanu, Ciontosu, Chia, Buriș, Morinț, Ratota, Spicu, Vanu, Floaca, Pantea, Bândula, Cioaci, Rozvan, Fofâlca, Galbănu, Rântașu, Dodoloc, Petrengelu, Ilescu,

Petrișor, Cici, Bâzâian, Stăi Florișă stăi, Hechi, Onică, Cicaiova, Sura, Mărta, Coca, Buți, Gloanțoș, Pipiș, Bâzu, Șițu etc.

## 12. Pădurea Ciala.

În viața pârnevenilor a avut un rol important pădurea Ciala, care își ridică coama întunecoasă la marginea câmpului de lângă Pârneava. Ei au sădit pădurile noi, tăiau lemnele, lucrau polenele etc. Încă din vremurile vechi le-au numit părțile, pădurei și aceste numiri interesante s'au păstrat până azi. Pădurea până la Bodrogul nou are următoarele părți: Căsoaie; Topolovăț, Iarac sau Roata, Moltăreț (baltă cu ciulini), Cotu lui Novac, Șurile la bisericuță sau Biserica turcească, Cetatea Turcească sau Grădiște, Mura (baltă cu lipitori), Bărania, Opânciara, Djala, Jomba, Chelviz, Dughibara, Huncove, Mortvac, linia lui Cocioabă, Suvirici, Romanda, Rătuvasii, Rătuafund, Rătu cu plopi, Târșete, Parcul, Poiana la Cruce, Hada, Șimovacea, Seliște, Părâul Rascaniței, Podul Paicoșului, Poiana cu spini, Vizuini, Casa lui Picu, Lenia jidovului, Cotoroacea, Părâu lui Ghica, Dealul Mic și Mare, Tolmacea.

Cetatea Turcească din Ciala a avut o mare însemnătate pe timpul turcilor, zidită la marginea bălții Mura în adâncimea pădurei pe lângă care erau și cătune. Pela anul 1486 se amintește cetatea internă și externă și că Sebastian Országh a avut aici un palat. Primul proprietar al cetății, care se pomentește de istorici, e

Petru Petrovici în anul 1530. Proprietarii altfel foarte des s'au schimbat. În secolul al XVII cetatea s'a dărâmat. Ruinele ei se vedeau până în timpul ultim. Dar poporul din împrejurime i-a cărat pietrele. Mulți pârneni și-au zidit casele din cărămizile cetății. Acum numai o movilă înconjurată de urme de șanțuri ne mai arată locul și îi păstrează amintirea. Curios că pârnenilor nu li-a inspirat povești bătrâna pădure Ciala.

### 13. Doine.

Poeziile noastre populare compun o avere națională — zice Alecsandri și sunt demne de a fi scoase la lumină. Din mulțimea doinelor pârnenene însemn aici câteva.

Ele sunt melodioase, pline de duioșie, cu texte simple, despre maică, bade, mândruță, dragoste, flori, codru, cai, boi, natură etc. Păcat că nu se află intelectuali, cari se adune cântările cele mai alese; căci atât textul, cât și melodia, merită să fie păstrate, de altfel se vor pierde.

Iată câteva doine:

I.

*Sus îi luna sus în deal,  
Badea ar veni, n'are cal.  
Hai bădiță și pe jos,  
Că ești tânăr și frumos.*

*Eu îs fată desmierdată,  
Nu-s cu dorul învățată.*

## II.

*Frunză galbină uscată  
Astăzi mă 'ntâlnii c'o fată,  
Culegând mure și fragi,  
Hai fată să ne fim dragi!  
Nu mi-s dragi fetițele,  
Ci mi-s dragi oițele.  
Bâr oiță la poiană,  
Că te ia lupu la goană  
Te prinde și te 'nvârtește  
Și lâna ți-o prăpădește.*

## III.

*Măi mândruță cum te-aș strânge,  
Dar ești tânără și-i plânge.  
Strânge bade cât îi vrea,  
Eu oi plânge ș'oi tăcea.*

## IV.

*Foaie verde de mohor,  
Așa-mi vine uneori  
Foaie verde!  
Să mă sui la munți cu flori,  
Să mă otrăvesc să mor,  
Foaie verde!  
Stau pe loc și mă gândesc,  
La ce să mă otrăvesc,  
Foaie verde!*

*Dac'am zile să trăesc,  
Cu mândra să mă iubesc,  
Foaie verde!*

## V.

*Haida mândră să te țuc!  
Ba eu!  
Că mâne mă duc la plug!  
Du-te!  
Ziua-i mare, cald îi tare.  
Fie!  
Gura ta rabdă răbdare.  
Rebde!*

## VI.

*Cântă cucu'n dumbrăviță,  
Mândra șede la uliță.  
Dară badea când vinea,  
El din grai așa grăia:  
De te-aș avea eu pe tine,  
M'aș da murgul de sub mine.  
Măi bădițe bădițele  
Vin' la maica și mă cere.  
Dă m'o da, dă nu m'o da,  
M'o da codrii și frunza.  
Când m-oi face mânioasă,  
Eu m-oi duce bucuroasă,  
Fără cercei și mărgele,  
Fără voia maicii mele.*

## VII.

*Frunză verde a fost și nu-i, <sup>1)</sup>  
 Am fost dragă oarecui,  
 Dar acuma nimănu.  
 Dar dacă mă 'mbrăc frumos,  
 Iară-s dragă cu-i am fost.*

## VIII.

*Frunză verde tămăiță, <sup>1)</sup>  
 De când mai lăsat bădiță  
 Frunză verde busuioc  
 Că de atunci n'am noroc  
 Frunză verde mătrăgună  
 Că de atunci n'am ziuă bună.*

## IX.

*Până ce eu nu iubeam <sup>1)</sup>  
 Unde mă culcam dormeam,  
 Mă culcam pe brușii goi.  
 Și gândiam că-s perini moi.  
 Dară de când eu iubesc,  
 N'am cap să mă odihnesc,  
 Că mă culc pe perini moi  
 Și gândesc că-s brușii goi.*

## X.

*Până fusă-i la maica <sup>1)</sup>  
 Nu torsăi, nu pusă-i pânză,  
 Ce umblai zicând în frunză,*

<sup>1)</sup> Auzite dela mama autorului născ. Ana Gherman.



*Dar de când mă 'nstrăinai  
Și torsăi și pusă-i pânză,  
Și-o țipai trudii ei frunză.*

Poporul român are o adevărată comoară în poveștile lui numeroase. Totuș pârnevenii știu puține povești, dar și aceste sunt fragmente amestecate din alte basme cunoscute. În general pârnevenii nici nu prea spun povești. Aici lipsesc moșii și babele de pe sate, din a căror traistă nu se mai gat poveștile.

#### 14. Superstiții.

Pârnevenii încă cred în *superstiții (boboane)* și astfel în viața lor au avut un rol însemnat *descântătoarele și vrăjitoarele*. Mulți dintre ei se încred mai mult în „boscoanele” babelor, decât în știința medicilor, la care se adresează așa zicând numai în momentul ultim. După credința lor descântătoarele vindecă sau dau sfaturi din voia lui Dumnezeu și cu ajutorul sufletelor curate până când vrăjitoarele lucrează cu ajutorul necuratului și ele se ortăcesc și cu bată-l crucea și cu strigoii.

Leacul descântătoarelor constă din diferite ierburi, sau din ungera bolnavilor cu unsoare; dar toate acestea numai atunci sunt „cu leac”, dacă ele și descântă. În descânțete animesc bolnavul cu boala lui, cer ajutorul lui Dumnezeu și alungă boala în codru, piatră, lemn, apă, etc. Când cineva are durere de cap, zice

că e deochiat și descântătoarea îl descântă  
astfel :

*Pleacă Ioan pe cale pe cărare,  
Se 'ntâlni cu spaima 'n cale.  
Spaima la el se uita  
Și de loc îl deochia !  
Eși deochiu, du-te 'n pustie,  
Unde cocoșii nu cântă,  
Pasărilor nu ciripesc  
Și porcii nu grohotesc.*

*Dute ! lasă-l pe Ioan  
Că cu mătura te-oi mătura,  
Cu săcurea te oi tăia  
Și te-oi ciocârți  
Până te-oi omori  
Fui, fui, fui !*

Asta o spune de două ori, având în mână un pahar de apă, în care aruncă 5 bucăți de jar de cărbuni. Din apa aceasta cel deochiat bea de 3 ori, apoi descântătoarea îl spală cu degetele pe frunte, obraz și piept și în urmă aruncă apa pe gard sau în strașina casei. Atunci atinge cu cărbuni în semnul crucii fața bolnavului. Dacă cărbunii se scufundă în apă, atunci un bărbat a deochiat bolnavul, iar dacă cărbunele stă în mijlocul apei, atunci o femeie e vinovată.

Dacă cineva și a sclintit piciorul, descântătoarea îl unge și îl silește să pășească pe o sucitoare sau cocian, târându-și astfel piciorul.

În urmă îl unge cu pământ galben amestecat  
cu oțet și îi descântă cu versul:

*Pleacă Petru pe cale, pe cărare,  
Se 'ntâlne cu buba 'n cale.  
Eși bubă și te lapădă,  
Ca spuma de pe apă.  
Cu sufletul te-oi sufla,  
Cu peana te-oi mâna,  
Cu cheia te-oi încuia  
Și cu lână te-oi lega  
Eși, fugi și te du  
Unde grai nu se aude  
Nici picior de om nu calcă.  
Doamne ajută sfinte Doamne!  
Ajută Maică Preceastă  
Ca să aibă Petru leac.  
Să lipească os de os  
Și vână cătră vână.  
Să fie întreg și curat  
Cum Dumnezeu l-a lăsat.  
Fui, fui, fui!*

Acest vers îl spune de trei ori atingându-l  
bolnavul cu o peană de gâscă, cu o cheie și  
apoi îl leagă la picior cu un fir de lână.

Zgaiba și buba vână o vindecă cu des-  
cântecul următor:

*Pleacă Ana pe cale, pe cărare,  
Se 'ntâlne cu buba 'n cale.  
Eși bubă de 99 feluri.  
Eși, nu junghia, nu înțepa,*

Eși, nu coace.  
 Eși bubă vândătă,  
 Eși bubă albă  
 Te du în pustie !  
 Acolo te așează  
 Și te alină  
 Că Ana nu te poate alina,  
 Nu te poate așeza.  
 Eși și-l lasă  
 Curat și luminat  
 Ca grâul cel curat,  
 Cum Maica sfântă a dat.  
 Din mila lui Dumnezeu,  
 Din cuvântul meu  
 Leac să dea Dumnezeu !

Dacă bolnavul are junghiuri, descântătoarea face peste locul junghiului un cerc cu vârful cuțitului și îi zice:

Fugi junghiu  
 Că te înjunghiu,  
 Fugi și lasă,  
 Durerea să iasă,  
 Că de nu-mii asculta,  
 Cu cuțitul te-oi tăia !

Asta o spune de trei ori și apoi leagă o foaie de brusture peste partea bolnavă. Toate acestea procedee cu descântece se fac și în județul Aradului în diferite variațiuni.

E datină în Pârneava, că pe copiii greu bolnavi, de exemplu pe tuberculoși (boală us-

cată) să-i puie pe lopată după coptul pâinei și să-i bage în cuptor. Aceasta o fac de trei ori. Alții scaldă pe copiii bolnavi de nouă ori într'o apă amestecată cu ierburi culese din cimitir. Apoi sapă două gropi, dintre care una însemnează viața și una moartea. Atunci întrebă de un copil mic și nepriceput, că în care groapă să toarne apa și din răspunsul lui se cunoaște, că copilul bolnav trăește sau ba!

Pârnăvenii folosesc usturoi (ai) contra durerilor de urechi și de stomac. Cu ceaiul (tee) din floare de salcâm (pănar) și de soc vindecă tusa și răgușeala.

În scaldă bolnavului răcit aruncă floare de fân și tulpină de pătlăgele (paradăis). Pe rane și bube pun ceapă prăjită, iar în contra zgârciurilor folosesc hrean.

Pe vrăjitoare le cercetează în deosebi fetele de mărit, ca să le spună „data“ sau să le facă „de mărit“. Aceasta se face în felurite chipuri. Fetele își mai fac „de dată“ în presara anului nou (Sânvăsii), cu farfurii și aruncă mărgelele în pom sau le ascund sub prag, etc. Multe pun la căpătâiu apă, piaptăn, ștergar și oglindă, ca să viseze „data“. La sfințirea caselor, înainte de Botez, preotul pune pe masă un fir de busuloc în casele unde este fată de mărit. Fetele poartă firul acesta în sân, sau la urechi sub broboadă.

Multe cercetează vrăjitoarele, ca să le „ia urma“ iubitului sau necredinciosului. Vrăjitoarea îl urmează pe cel numit, până când îi vede urma, peste care face semnul crucei. Apoi din

mijlocul urmei ridică cu trei degete praf sau pământ și îl leagă în colțul unei broboade noi. Acesta îl aruncă în foc zicând: „Așa să piară și să ardă N. precum arde pământul acesta!“ Sau: „Așa să ardă inima lui pentru mine, precum arde focul acesta!“ Din pământul luat din urmă, uneori face un omuleț, îl „anumește“ și-l pune în horn „ca să seacă și să se usuce de dor.“

Boalele lor le explică adeseori cu aceia, că cineva le-a luat urma. Având aceasta credință se duc la vrăjitoare cu scopul, ca să îi vindece adecă să le întoarcă urma. În asemenea cazuri se procedează astfel: în deseară merge cu bolnavul sub un pom roditor, cu jar, mătură, săcure, un ban și un ou. Cu săcurea face o groapă, în care așează oul banul și jarul și în fine mătură pământul peste el, descântând, că aici îngroapă boala și mătură stricăciunea.

La vrăjitoare se mai duc când cineva le strică vaca, adică le ia laptele. În ziua de Sângiorgiu câte o vecină rea, sau altă femeie, care voiește să strice vaca, iasă în calea cirezii (ciurdel), având în mână o joardă și o seceră. Cu joarda lovește ugerul vacii, iar cu secera trage către sine, să-i taie puterea de a mai da lapte. După credința lor și strigoile pot strica vaca, pentru aceea la Sângiorgiu ung ugerul vacii cu usturoi (ai), șuștarul îl leagă împrejur cu rug, iar în ușa grajdului și în fereastră așează rug, urzică și leuștean ca să fie apărați de stricăciune. Ei cred, că unii oameni se prefac în priculci (lup, câne etc.) și iau laptele vacii.



Tot așa cred că dacă o rândunică zboară sub vacă, o strică. Dacă amestecă laptele cu cuțit, sau dacă mănâncă lapte cu pâine tăiată și nu ruptă, atunci se scrijelește ugerul vacii. Incepând din amurgul serei nu dau bucurosi lapte (nici jar) pentru că atunci iasă norocul din casă. Dacă cineva iese în calea lor cu canta plină, însemnează noroc, iar canta goală însemnează nenoroc.

Țărancele din Pârneava mai cred în „Marți Seara“, care după credința lor e un fel de strigoaie și se arată în chip de câne negru, capră sau femeie năzdravană. Marți seara ele nu frământă pâine, nu spală, nu coasă etc. pentru că vine „Marți-Seara“ și le pedepsește, ologindu le. În contra ei se apără cu rugăciuni și cu semnul crucei. Vinerea asemenea nu lucrează lucru mai greu, nici nu încep lucru nou.

Câteva credințe mai curioase: Copilul care moare nebotezat se preface în vârcolac și la eclipsa lunii mănâncă din lună. Oaspele ocupă loc măcar pe un moment, ca să nu le ducă somnul. Primăvara când tună își lovesc capul cu pietre, ca să nu-i doară în decursul anului. Fetele cari au pistrui, văzând prima rândunică, strigă din răspuțeri: „Pistruele mele pe aripele tale!„ În locuința sau casa nouă întră primaoră cu pâine și cu sare, ca să fie în ceas bun și să aibă noroc.

### 15. Nunta (uspățul).

În viața pârnevenilor cel mai însemnat eveniment este cununia sau nunta (uspățul). De

actul acesta se leagă un șir de datine frumoase și interesante. Fetele și feciorii fac cunoștință la dans (joc), unde se întâlnesc în fiecare Duminecă. Când feciorul a ajuns în vârsta potrivită și a trecut peste militărie (cătănie), dă de știre părinților, că voește să se căsătorească și le numește fata care-i convine. Se întâmplă, că părinții îi recomandă alta. Părinții înainte de toate se orientează de starea materială a fetei și numai după aceea își dau învoiala. Atunci trimit o rudă (neam) sau cunoscut bun la părinții fetei, cu întrebarea că vor fi bine primiți? Primind răspuns favorabil, înspre seară pleacă la „peșit.“ După ce s'au înțeles părinții fetei cer o bundiță (tiurac) o broboadă mare și mobile — pat, scaune, dulap — pentru mireasă și totodată fixează suma pentru răscumpărarea ei. Tot atunci se înțeleg reciproc de zestre.

La căsătorii nu atât iubirea sau simpatia tinerilor, ci mai mult interesul material are rolul decisiv. Dacă părinții sau înțeleș, dau arvună (căpară) și se încredințează (logodesc) la casa fetei.

Apoi se pregătesc la nuntă. Intre logodnă și nuntă e un interval scurt, abia de câteva săptămâni, numai până când își adună actele trebuincioase. Numele logodiților se strigă în biserică în trei Dumineci după serviciul divin. Cununia se ține numai în zi de Duminecă. În săptămâna ce premerge cununiei aleg pălăscășul care trebuie să fie un fecior cât se poate de voinic, înalt, svelt și frumos (mândru). Nici

când nu s'a pomenit un pălăscaș urît sau mic de făptură.

Miercuri seara se adună în casa miresei fetele și feciorii învitați și pregătesc „pălăsca” înveselindu se toată noaptea cu glume, cântări și jocuri. Pălăsca e o ploșcă de lemn și seamănă cu o sticlă rotundă în fund și turtită de laturi. Pălăsca o pregătesc și o chitesc în modul următor: mai întâiu o învălesc într'o broboadă roșie, apoi atârnă de olaltă frunze de iedere (folonfiu) într'o ghirlandă cam de doi metri lungime. Fata cea mai isteasă îmbracă pălăsca cu ghirlanda, adecă o răsuțește împrejurul ei și o coasă de broboadă. Atunci unge frunzele cu un ou și le lipește cu poleială de aur fals (cu care se auresc și nucile de pe pomul Crăciunului). De gâtul pălăscei leagă cu panglici roșii și albastre (vânăte) flori artificiale de obicei din hârtie colorată. Pălăsca sclipește ca un buchet de aur și panglicile sboară în jurul ei ca niște aripi colorate.

Pălăsca e atârnată de o cucea, care e răsucită pe mâna pălăscașului. El se îmbracă în cămașă albă, peste care leagă în cruciș prizezul. Acesta e o bucată de pânză de misir pentru o cămașă, cu care îl cinstește mireasa pentru pălăscașit. Peste pânză e încinsă o ghirlandă de iederă aurită. Pe brațul stâng își pune flori și panglici colorate, cari atârnă în jos. Pălăria încă e împodobită cu flori. Pălăscașul poartă în mână și un băț (pălțan) lung și de obicei merge pe jos, dar umblă și călare. Calul e acoperit cu țesătură (chilim) colorată și de gât îi

atârnă un clopoțel (zurgălău). E foarte pitoresc un pălăscaș tânăr frumos și călărind un cal împodobit. El umblă Joi și Sâmbătă și invită la nuntă rudele și cunoscuții. Apoi intră în casă și zice următoarele cuvinte:

— Se închină la dumneavoastră N. N. (numele părinților) și vă chiamă la un păhar de beutură, la un scaun de odihnă, pe un ceas două, cât o da Dumnezeu! Să fiți ai lui Dumnezeu.

Uneori invită în vers în felul următor:

*Bună vreme! Eu aici am venit  
Să vă chem la Ana și la Ioan  
(numele logodiților)  
Ei se închină și vă chiamă,  
Să faceți bine să vă osteniți,  
La un prânz de mâncare  
La un păhar de beutură  
Și la mai multă voie bună.  
Un ceas-două,  
Măcar și pân' la nouă.  
De ne-o merge bine  
Și până la zece  
Ne v'om petrece  
Și de ni s'o împărea  
Și mai mult om ședea  
Și ne-om veseli  
Cum Dumnezeu o rândui!*

După aceea închină în sănătatea stăpânului, adică bea din pălască, care e plină de

rachiu (rătyie) sau vin și apoi beau și cei învitați. Dacă cel invitat are trăsură, o cere pentru nuntă.

Nunta o țin în casa părinților miresei sau în casa mirelui (junelui) unde e odaie mai încăpătoare, dar speșele le supoartă comun. În ziua cununiei se adună rudele miresei în casa ei și ale mirelui în casa lui.

Oaspeții mirelui pleacă cu trășura după cumătru sau nănaș și cu muzică și cântând îl aduc la casa mirelui. Curios, că sub durata nuntei îl numesc „cumătru“, „cumătru mare“, iar după nuntă îl numesc „nănaș“. După cununie cumetrii îi numesc pe tineri: finul și fina și se privesc ca rude. Totdeauna mirele se îngrijește că cine să-i fie cumătru. De obicei cumătrul botează toți copiii născuți din acela căsătorie și îi cunună la timpul său. Dacă cumătrul moare sau din oarecare motiv e împiedecat de-a satisface acestor datorințe, obligamentul cade pe urmașii săi. Sub durata nuntei cumătrul are rolul cel mai însemnat și toți se supun voinței lui.

Acum toți se așează în trășuri împodobite cu țesături colorate. În coama cailor împletesc panglici și frunze, iar la gât le atârână clopoței. Ajungând la casa miresei o află încuiată în odaia mare (soba de ținut). Diverul, un fecior tânăr, îi întreabă că cine sunt și ce caută pe aici? Ei răspund, că caută o fată, pe care o vreau de mireasă.

Atunci diverul le spune, că fata ● încuiată

și trebuie cumpărată. Acum se tocnesc și cu oarecare sumă răscumpără mireasa.

Nainte de a pleca la biserică, cumătrul, în numele miresei cere iertare dela părinți și rude, apoi zice un tatăl nostru. După aceea mireasa sărută mânilor părinților, precum și rudelor. Tot la fel procedează și mirele cu ai săi. Când se urcă în trăsură, mirele calcă pe piciorul miresei, ca el să fie stăpân (gazdă) în casă. Apoi ia un pahar plin de vin și-l izbește de roată, ca să se spargă și învărtind pe sub mână o ridică în trăsură (cocie).

Aici amintesc, că la îmbrăcarea miresei și a mirelui fac multe feluri de „boboane“. Așa de ex. mama mirelui ascunde bani în ghetetele lui, ca să fie cu noroc. Mireasa gătită se suie pe masă, ca să fie așa de văzută ca masa. Mama miresei înmoaie o găscă în apă în care se spală mireasa „ca să nu se prindă de ea nici un rău, precum nu se prinde apa de găscă.“

În trăsura primă se așează mireasa între cumetrii, iar mirele într'a doua. Trăsurile sunt pline de fete împănate, de feciori și oaspeți (uspătoi), cari cântă și chiuiesc din răspuțeri. În trăsura ultimă cântă muzicanți, cu vioară, broancă, clarinet, și cimpoi. Pe unde trec, strada se umple de zgomot și veselie.

În biserică, sub durata ceremoniei. pe mireasă și pe mire li acopere cu privezul cumătrului, care constă din câțiva metri de mătasă sau din stofă de o haină. Preotul le așează pe cap peste privez coroana (cununa) de aur, argint, aramă sau din frunze artificiale, fiecăruia



de după taxa plătită. Sub durata cununiei cumetrii stau îndărătul tinerilor, ținând în mână câte-o lumină aprinsă. Ei cred, că ai cărui lumină arde mai încet, va trăi mai puțin.

Nuntașii dela biserică se reîntorc acasă pe alta cale, căci venind pe unde au plecat, ar însemna nefericire. Când ajung acasă și intră în curte, cineva aruncă grâu peste ei, ca să fie cu noroc. În pragul ușei așează o troacă cu apă și dincolo de ea stă un bărbat cu vânsla și mireasa. Cine vrea să între, trebuie să arunce bani în apă, apoi pășește peste troacă, sărută mireasa și primește un păhărel de rachiu. După aceea cu toții se așează la masă. În fruntea mesei stau mireasa, mirele și cumetrii. E rușine că părechea tineră să-si scoată mâncare din blid, de aceea cumătra scoate miresei, iar cumătrul mirelui.

Mâncările cari se pregătesc de nuntă, de obicei sunt următoarele: supă (zamă) de carne de vacă, sos de pătlăgele (paradeici), tocană (papricaș) cu găluște, varză cu sarme (curechi umplut), carne friptă de porc și de pasări (hoară) cu salată de țelină (țeler) și acreală, adecă crastaveți și ardei (piparcă) în oțet, vin și rachiu. După masă urmează cântările și dansul (jocul). În timp frumos dansează în curte. Uneori dansează și „jocul cu perina“, în modul următor: tineretul dansează în formă de cerc și în mijlocul cercului joacă un fecior cu o lopată de lemn în mână. Feciorul cu perina se silește, ca pe neobservate să așeze perina înaintea unei fete și atunci ambii îngenunchiind

pe perină se sărută. Dacă celălalt fecior îl obsearvă, îl lovește pe spate cu lopata și atunci aceia cari sau sărutat își schimbă rolul.

În urmă vine la rând „jocul miresei“, când pe mireasă o joacă pentru bani. Și anume: înaintea cumătrului pe masă sunt două farfurii așezate peste olaltă, în care se aruncă banii. El stabilește, cât timp să dureze dansul miresei așa, că cu un ban ciocnește farfuria. Dacă cineva dorește a continua dansul cu mireasa, iarăș aruncă bani în farfurie. Banii adunați sunt ai miresei. Sub durata dansului, pălăscășul ține în mână un lanț și pe feciorul sau bărbatul care joacă cu mireasa, îl leagă de un picior și îl conduce înaintea cumătrului, care îl pedepsește cu oarecare sumă, ca să-și răscumpere libertatea. Banii astfel adunați încă sunt ai miresei.

Spre seară cumătra însoțită de muzică și de câțiva oaspeți aduce darul (cinstea) cumătrului, care de regulă e o oglindă, o broboadă de mătase și prăjituri (aluat). Seara iarăș se așează la masă. Mâncările pregătite pentru cină sunt: friptură de porc și de pui, aluat (plăcintă dospită) cu magiun (pegmez), cu nuci, mac, mere sau brânză, gogoși (crofne) și cozonac (cugluf) cu strugurei, (boambe) vin și rachiu.

După cină tineretul continuă dansul. Bătrânii se așează lângă masă. În fruntea mesei stă mireasa între cumetrii. Acum urmează o parte foarte interesantă a nuntei: „se strigă cinstele“ adică prezentarea darurilor. Darurile sunt următoarele: prăjituri, broboade, stofă,

pânză și vase pentru bucătărie. Acum doi bărbați mai glumeți și cari sunt mai buni de gură prezintă darurile astfel:

— Bună seara cumetre mare și tare sfat! Mai avem unu și anume cine ar fi? Petru al lui Cimpoieș (numele donatorului) și el s'a arătat cu o cinste frumoasă naintea dumneavoastră. Iacă o adus miresei o cârpă mândră de mătăasă, cum nu mai este în casă, s'o primească bucuroasă și so poarte sănătoasă.

Și așa mai departe în diferite variațiuni.

Dintre cei doi strigători unul este conducătorul, care strigă, iar celalalt repetază în formă mai hazlie. În urmă împărțesc prăjiturile între oaspeți. Mai de mult mireasa împărțea între ei și o parte din darurile primite, dar acum toate le ține pentru sine. Tot așa mai de mult mireasa dona birjarilor dela nuntă câte o broboadă sau o șorță.

Acum mireasa cu câteva femei se retrag în altă odaie. Femeile îi iau de pe cap vâlul (brunjucul) și cununa de mireasă și îl leagă cocul (conciul). Acesta mai demult era o verigă de lemn, peste care își împletea părul și peste el își lega broboadă în cap. Acum s'au lăsat de această datină neigienică și își leagă capul numai cu broboadă.

Întrând între oaspeți ca nevastă, care „și-a legat capul” iarăș se începe dansul miresei pe bani.

Mai de mult nunta dura câte două-trei zile. În dimineața după nuntă oaspeții însoțiți de muzică, dar fără cumetrii, mergeau la Mureș:

cu cânti pe obranițe și aduceau apă pentru casă. Reîntorcându-se, în tot colțul stăteau, cântau și jucau.

Ajungând acasă, așezau într'o trăsură muzica și o masă așternută cu vin și pahare și așa aduceau cumătrul mare îndărăt.

La miazăzi se ospătau: în fine urmau jocuri hazlii ca de ex. „de-a briciul“. Un bărbat glumeț lua un briciu de lemn și pe o farfurie așeza o bucată de cărămidă. Apoi imitând barbierul, pe bărbați îi freca cu cărămidă și îi rădea cu briciul, iar plata — banii de aramă sau argint — îi înfigea într'un măr mare, care atârna de grindă pe o sfoară.

În Pârneava nu se cântă miresei frumoasele cântece de despărțire, ca și în multe locuri din județul Aradului.

Între pârneveni încă e datină să fugă fata cu feciorul, precum zic ei: „se întoloacă fără popă“.

## 16. Botezul.

Botezul e un eveniment puțin însemnat în viața lor. Copilul îl botează la 2—3 zile după naștere, pentru că după credința lor, copiii nebotezați se prefac în „vârcolaci“, cari mănâncă luna. De nănaș (heamă pe cumătrul care i-a cununat. Nănașa se îngrijește de crâșmă (pânza pentru o cămășuță) și o leagă cu o panglică de o lumină. Cu aceasta crâșmă acopere preotul capul copilului când îl botează. Copilul de regulă primește numele nașului sau a celui sfânt, a cărui nume cade pe ziua botezului.

Nănașa mai cinstește pe finul (copilul botezat) și cu bani. Mama copilului încă îi cumpără nașei „cinste“ o broboadă de cap, sau stofă pentru o rochie. În ziua botezului se invită la masă câțiva oaspeți. Când se botează, duc la biserică și o sticlă (oiagă) cu apă și cu busuioc care se numește „părul lui Maica Preceastă“. Din această apă sfințită se varsă câteva picături în baia (scalda) copilului în restimp de 6 săptămâni, iar la cap când ia baia îi arde lumina dela botez.

În primele nouă zile rudele și vecinii aduc lapte, zahăr, cafea, vin, colac, etc, iar în perina copilului fiecare oaspe pune bani. Mamele păstrează, că până la 5 săptămâni să doarmă cu fața întoarsă către copil, căci altcum „Mama pădurii“ îl schimbă cu un monstru. Ca copilul să nu fie deochiat, îi leagă de braț o panglică roșie, de care atârnă o scoică albă, numită „ghioc“.

## 17. Inmormântarea.

Bolnavul după ce s'a spovedit și s'a împărtășit cu sfta cuminecătură, primește pe acele rude, vecini sau cunoscuți, cu care a fost în mânia și le cere „iertare“. Când bolnavului îi foarte greu, careva femeie din familie așterne pe pământ un ștergar (prosop), pe care îngenunchiază și spune 9 tatăl-nostru. După aceea pune ștergarul pe pieptul bolnavului, ca să se ușureze. Tot pentru ușurarea lui cheamă preotul, ca să-i facă slujbă (molitvă),

sau pe un copil de 9—10 ani, care la căpătâiul bolnavului citește „visul Maicei Precește“. Intre săraci împart și bani pentru reînșănătoșirea bolnavului.

Ca să moară mai ușor, îl așează pe pământ în mijlocul camerei, sub grinda mare și îi dau în mână o lumină aprinsă, ca sufletul să vadă calea pe unde pleacă. După ce a murit, trei persoane îl îmbracă și îl așează pe laviță. Fetelor mari le pune la gât galbeni și taleri, pe cari înainte de înmormântare le iau îndărăt. Pe cap le pune vâl (brunjuc) de mireasă cu cunună. În mână le așează bani și o cruciuliță de ceară. Sicriul (copârșeul) e făcut din scânduri vopsite cu galben sau negru. Pânza depe ochi e făcută din pânză cu tinari, sau spre acest scop folosesc o măsurită de pat cu colțuri. Coroană (cunună) de flori de fel nu pun pe sicriu. Toți cari intră într'o casă unde se află mort salută astfel: Dumnezeu să-l (sau s'o) ierte! Răspunsul: Ierte-l Dumnezeu! Oglinzile din casă le întorc cu dosul înafară sau le acopere.

Noaptea se face priveghiul. Bătrânii se joacă de-a cărțile, iar tinerii joacă un joc hazliu, numit: „bâzâria“. La miezul nopții mânâncă și beau vin și rachiu. În ziua următoare la familiile în stare bună preotul face stâlpi și lasă evanghelia, crucea și apa sfințită pe o măsură lângă piciorul mortului. O datină rea și neigienică e, că rudele și cunoscuții buni, sărută mortul.

Felul înmormântării depinde iarăși de starea lor materială. Mortul e scos în curte și



sub durata slujbei stă cu fața descoperită, iarăși o datină în contra igienii Preotul rostește o cuvântare, cere iertăciune și în fiecare colț de ștradă citește evanghelia. Preotul, învățătorul, crâznicul și copiii îmbrăcați primesc câte o lumânare, de care atârnă o broboadă de cap sau o batistă. Intre popor încă se împart lumini. O datină frumoasă a fost înmormântarea cu car și 4 boi. Pe coarnele de din afară ale boilor se puneă câte un colac împletit ca inelul, iar de coarne atârna și câte un ștergar. Ultima oară am văzut înmormântând în Pârneava cu patru boi pe mama mamei mele. Când pleacă cu mortul din curte (ocol) scaunele le întorc (îmburdă) cu picioarele în sus, ca suflul mortuii reîntorcându-se să nu mai cunoască locuința ci să rățăcească.

Dacă moare o fată mare, atunci înaintea sicriului merge un fecior, ducând pe o farfurie sau pe o periniță o cunună de mireasă, iar dacă moare un fecior, atunci fata îi duce cununa, pe care după înmormântare o atârnă de o cruce în biserică. Fata care duce cununa primește dela familia jalnică o broboadă. Când se opresc la colțurile străzilor, o bătrână dă bani copiilor îmbrăcați (diecilor) și peste sicriu împarte săracilor colaci și bani.

Mortul îl așează în groapă cu capul spre răsărit. În groapă aruncă bani mărunți, ca să aibă cu ce plăti în ceia lume, când trece podul peste o apă mare. Mai aruncă în groapă și iarbă sau pământ, ca să-i fie țărâna ușoară.

La înmormântare femeile măritate poartă

în cap broboadă neagră și îmbracă haine negre sau colorate, după cum au. Fetele umblă trei zile cu părul despletit, iar bărbații cu capul gol. Cele mai multefemei „se cântă” și mai întotdeauna improvizează.

Dintre aceste bocituri pline de jale comunic următoarele:

## I.

*Astăzi îi d'o săptămână,  
De când moartea-i în grădină.  
Sap'un pom din rădăcină  
Pe mine dela inimă.  
Moartea'n casă s'o băgat  
Și nimica n'o stricat  
Numa o floare dâng'o cruce  
Și pe fata mea cea dulce  
Mi-o rupe și o duce.*

## II.

*O, săracu Petru meu,  
Cum te luă Dumnezeu!  
Ia uită-te dragă, uită  
Uită-te 'n ocolul tău,  
Uită-te la casa ta,  
Cum rămâne singurea.  
Uită-te la pruncii tăi,  
Cum rămân ca vai de ei.  
Petru meu, nu-ți pare rău,  
După drag iosagul tău?*

După înmormântare se donează mormântarului un bocal, un colac, două lumânări și o găină, ca să „râștie” spinii din calea sufletului.

Intorcându-se acasă se spală pe mâni, căci altcum amorfesc; iar seara presară masa cu făină și în mijlocul mesei așează un pahar cu apă și unul cu rachiu, ca sufletul întorcându-se acasă să aibă mâncare și beutură. În ziua următoare coc 5—6 pogăci aproape așa de mari, cât o roată de plug, le taie în bucățele și dimpreună cu vin, rachiu, tămâie și o oală cu jar pleacă la cimitir, (morminți) unde înconjoară de trei ori mormântul, zicând un tatăl-nostru. Apoi cele aduse le împărțesc între săraci.

După credința lor sufletul mortului stă nouă zile sub strașina casei și așteaptă pomană. La nouă zile se face pomană astfel, că chiamă rudele, vecinii și cele trei persoane, cari au îmbrăcat mortul și împart între ei lumânări aprinse implântate în colaci, broboade și cămăși sau alte haine de ale mortului. Toate cele date de pomană le sărută. În timpul acesta ard în casă lumânările rămase dela înmormântare. După aceia se ospătează.

După 6 săptămâni fac pomană mai mare. Și anume, fierb grâu pentru colivă și după plac, îl amestecă cu zahăr și nuci pisate și îl decorează cu migdale și zaharicale. Apoi coc colaci și în fiecare înfig câte o lumânare și câte o crenguță uscată cu mai multe ramuri. Pe câte un rămurel (sfac) atârână un măr, o prună uscată, câteva fire de floricele (cocoși) din grăunțe de porumb și o bucată de turtă.

Pe lângă aceste cumpără bocale, sau pahare de sticlă, ori farfurii. Toate acestea le așează pe masă și pe lângă ele pune din toate mâncările pregătite pentru pomană câte-o farfurie. Atunci preotul sfințește coliva și masa și apoi cu toții mănâncă din colivă, urmând împărțirea colacilor, bocalelor etc. între cei prezenți. În fine se ospătează. Tot la fel procedează la jumătate de an, precum și la aniversarea morții. Mulți țin parastasul la biserică, ducând colivă și împărțind de pomană colaci.

Nu e bine să treacă cu un mort peste hotare, căci atunci bate piatra (grindina) holdele.

## 18. Diferite datini.

Înainte de Crăciun mulți dintre pârnenii taie porci și seara „la proaspătă” se ospătează.

În ziua sfântului Ioan Botezătorul, îndeosebi bătrânii de fel nu taie nimic cu cuțitul.

În ajunul Crăciunului copiii umblă cu steaua, care e făcută din hârtie colorată și înlăuntrul ei ard luminițe. Unii umblă cu o bisericuță din hârtie (fertep), în care e așezat grajdul sfânt cu luminițe aprinse. Unul dintre colindători e îmbrăcat ca Irod cu o căciulă de hârtie, lungă și ascuțită, unul cu sabia e soldatul și trei cu coroane din hârtie aurită simbolizează magii dela răsărit. Copiii cu steaua colindă în casă, iar adulții la ferestre cântă colinde felurite și frumoase.

Tot la Crăciun umblă și Țurca. Aceasta e o datină străveche. Un fecior ține în mână un băț și cu totul e acoperit cu o pânză roșie. În vârful bățului e un cap de capră cu coarne, peste cari sunt răsucite panglici galbene și albastre. De urechile acestui cap sunt atârnați clopoței de aramă și botul se sfârșește într'un cioc de cocostârc, făcut din lemn. Feciorul îmbrăcat învârtește capul de capră cu ajutorul bățului, iar ciocul îl deschide cu o sfoară ascunsă și clânțânește cu el. Tovarășii lui sunt un toboșar și un fecior cu cimpoi. Intrând în casă, țurca colindă. Textul colindelor lui încâtva deosebesc de colindele de Crăciun. După-ce a colindat, primește colaci, cârnați etc. și în urmă cerșește bani, cari trebuie aruncați în ciocul deschis. Mulți îi aruncă banii pe jos, în apă sau în tărăță și țurca mult se trudește până ce-i adună de pe jos, sau îi scoate din apă. Apoi sere și joacă, pișcând cu ciocul copiii și femeile. Copiii mici îi poartă frică și se ascund de el.

În ajun presară odăile cu paie (în amintirea grajdului sfânt), care două zile nu le mătură. Masa o presară cu fân și întinde peste ia o măsurită. În mijlocul mesei așează colacul de Crăciun (crăciunoi). Din aluatul colacului modelează doi boi, două paseri și un stog și așezându-le deasupra colacului mare și lat, le coace. În colacul copt înfig și o lumină aprinsă. Cina e pregătită de post cu ulei și e compusă din ciorbă, fiertură groasă de fasole (șoncălie) și tăiței cu mac. Acum

un băiat întră în odaie cu mânușă pe mâna dreaptă, în care ține tămelnița, iar în stânga aduce o lumină aprinsă și salută astfel:

— Bună seara lui ajun!

Stăpânul casei aruncând grâu către el, răspunde:

— Primit să fii înaintea lui Dumnezeu!

Acum luând dela el tămelnița, tămâește cina, casa își face cruce și se roagă lui Dumnezeu, apoi cinează toți. După cină aruncă nuci pe jos pentru copii. Sub durata cinei și după cină întră colindătorii. În ziua Crăciunului mergând la biserică ei își umple buzunarele cu grâu și cucuruz și venind acasă le pune într'un cerc pentru găini. Cercul e un simbol, ca să nu se resfire pasărele (hoarele) dela casă.

În presara anului nou, fetele își fac de mărit, sau fac boboane, ca să viseze „data”. Unele cercetează vrăjitoarele, ca să le caute în cărți sau să le arunce în bob. În colacul de anul nou coc și bani. La prânz fiecare primește o bucată de colac și mare e bucuria aceluia, care găsește banul. Dacă la împărțirea colacului stăpânul nimerește banul, norocul cade peste casă.

Cu o zi înainte de Botez se face sfințirea caselor. În ziua aceasta toți așteaptă preotul cu odăi curate, câștigate și vărute. Din apa sfințită, ce o aduc dela biserică, beau, își spală ochii, varsă în fântână, precum și în apa pentru adăpatul vitelor. În ziua Botezului copiii fug în jurul casei cu clopoței strigând de 3 ori din toate puterile: Ciuralexă lexă!



În ziua, când serbează amintirea celor 40 de sfinți arși pe rug, aprind foc în grădină, ca să o ferească de omide și de alte gănganii stricătioase. Peste acel foc fac floricele (cocoși) din grăunțe de porumb (cucuruz), ca și pomii roditori să fie așa de înfloriți (împănați) ca „cocoșii“.

Sub durata postului înainte de Paști au câteva sărbători femeiești. Ele nu lucrează ceva mai greu în săptămâna primă a postului, pentru că li-e frică de cail sftului Toader; nici în a patra săptămână, îndeosebi Miercuri la mijlocul postului (meze-păreze) când numără ouăle pentru Paști. Nu lucrează nici în „joile legate“, cari urmează dela Paști până la Rusalii. În săptămâna mare seamănă cartofii, ca și roada lor să fie mare. În săptămâna Floriilor însă nu seamănă nimic, pentru că atunci semănăturile numai înfloresc, dar nu rodesc. Miercuri și Vineri de fel nu seamănă castraveți, fiindcă atunci se fac amari. La post nu dansează, nu se cunună.

În ziua premergătoare Floriilor participă la slințirea sălcuțelor, care e o frumoasă dătină bisericească. La Florii fiecare duce acasă din biserică câteva sălcuțe și le așează în camere peste icoane. În Vinerea-patimilor (Vinerea-mare) aprind lumini în biserică pentru sufletul morților. În Sâmbăta Paștilor pregătesc colacii, prăjiturile și ouăle roșii și albastre. În Pârneava nu fac ouă cu forme și figuri primitive și totuș artistice ca și în multe locuri din județul Aradului.

Tăranii în stare mai bună taie pe sărbători și câte un miel. Ei se duc la biserică la denii, iar Vinerea-mare cercetează sftul mormânt și Duminecă dimineața la înviere, înconjură biserica cu o lumină aprinsă în mână.

În ziua de Paști și peste tot în sărbători mai mari ei cântă nu numai la biserică ci și acasă cântări bisericesti, cari atribue în mod puternic la desvoltarea și păstrarea simțului lor religios. În școlile confesionale prin învățarea cântecelor bisericesti le-au deschis un izvor de mângăere în contra influințelor străine și stricăcioase.

La o săptămână după Paști luni serbează Paștile mici (droștelele), când duc la cimitir (morminți) ouă roșii, colaci, vin și flori. Preotul sfințește mormintele împodobite cu flori și cu luminițe aprinse; apoi urmează împărțirea colacilor și ouălor între săraci.

La sftul Gheorghe (Sânjorz) așează în fe-reastră urzică, leuștean și rug, ca să îi aperse de spirite rele. În preseara sftului Gheorghe tineretul se joacă „de a urzica“, când feciorii lovesc fetele cu urzici (le urzică), ca să fie mai sprintene. Dimineața feciorii duc fetele la fântână și le udă cu câte 2—3 vedre de apă. Feciorii primesc dela fete flori și bani.

La arminden (1 Maiu) ei decorează poarta cu sălcuțe și crengi verzi, de cari atârnă panglici colorate. Creanga decorată încă o numesc arminden (armingyin). Nainte de Rusalii participă la sfințirea grânelor la holde și din grâul verde își împletesc cununițe, pe cari le

așează la icoanele din casă. Din grâul sfințit dau și vitelor câteva fire.

În ziua nașterii sftului Ioan Botezătorul (Sânziene) împletesc cununi din florile galbene de sânziene și le atârnă de frontul casei sau de stâlpul porții și duc și la cimitir. Ei pregătesc și pentru membrii familiei astfel de cununițe, apoi le aruncă pe casă și a căruia cade, nu va trăi mult.

Până în ziua de sfântul Petru și Pavel nu taie poamele cu cuțit, ca să nu bată piatra holdele. În ziua aceea dau poame săracilor de pomană pentru sufletul morților. După seceratul grâului lucrătorii împletesc stăpânului o cunună din spice, care o atârnă de grinda casei. În ziua sfântului Precup, Proca și Vartolomei nu lucrează femeile, ca să se îngroașe boabele grâului. Sftul Ilie se bucură de ziua lui vrea să-o serbeze cu mare paradă, dar mai întotdeauna greșește terminul și să căruță prin cer sau naintea sau în urma onomasticeii lui.

Peste vară când e secetă mare, un fecior se îmbracă de păpărugă (dodolă) în frunze și crengi de boz, așa, că tot capul, obrazul și cămașa îi sunt acoperite. El umblă din casă în casă cu ortacii săi și cântă astfel:

*Ploaie Doamne ploaie,  
Ploiță curată,  
Dela Domnul dată,  
Spicu cât volnicu,  
Rodu până 'n podu !*

Stăpânul casei îl duce la fântână și aruncă peste el 2—3 vedre de apă, apoi îl cinstește cu bani. Păpăruga în Pârneava se numește dodolă; nume împrumutat dela slavi, fiind Dodola zeul ploaiei la slavii păgâni.

Când pârnevenii zidesc o casă nouă și se mută în ea, cheamă preotul, ca să-o sfințească.

*Acum povestind toate câte am știut despre pârneveni termin cu salutul lor inimos: — „Sănătate bună și noroc dela Dumnezeu!”*



**Abonați!!**

**Abonați!!**

## **„POPORUL ROMÂN“**

organul poporal al partidului  
național român, care apare  
odată pe săptămână (Dumi-  
neca) în 16 pagini și costă:

Pe un an întreg . . . 4 cor.

Pe un jum. an . . . . . 2 cor.

*Intovărășiți-vă câte 5 inși*

și abonați 5 exemplare pe o adresă cu  
3 cor. 16 fileri pe anul întreg, sau  
1 cor. 56-fileri pe jumătate de an pen-  
tru fiecare exemplar.

Librării și vânzătorii peste 5  
exemplare săptămânal primesc cu 3  
cor. 16 fil. anual plus 30% rabat.

---